

didaskalia

gazeta teatralna

teatr w książkach

Noty o książkach

Monika Rogowska-Stangret, *Być ze świata. Cztery eseje o etyce posthumanistycznej, słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2021*

Książka Moniki Rogowskiej-Stangret powstała jako usytuowana odpowiedź badaczki na dwa zaobserwowane przez nią zjawiska. Pierwszym z nich jest koniec tradycyjnego humanizmu, który wywyższał pewien typ człowieka, a na niższej pozycji ustawiał wszystko to, co nie-ludzkie. Drugim - dotknięta potężnym kryzysem ekologicznym i klimatycznym epoka, w której żyjemy, czyli antropocen. Zjawiska te doprowadziły do dezaktualizacji znanych nam opowieści, teorii, narracji o świecie i przedawnienia obowiązujących etycznych norm postępowania. Dziś, jak sugeruje autorka, „musimy myśleć inaczej”, czyli nauczyć się żyć relacyjnie oraz działać „wraz-z” nie tylko ludźmi, lecz także tym, co nie-ludzkie. Rogowska-Stangret proponuje więc różne formy nowej, posthumanistycznej etyki, dzięki którym zaczniemy budować świat „odpowiedzialnie, z miłością, ku dobru, dla życia” (s. 17).

Książka, jak sugeruje podtytuł, podzielona została na cztery eseje. Łączy je przekonanie, że narracje naukowe, filozoficzne i artystyczne również mogą opowiadać o świecie i dostarczać przydatnych wskazówek, jak zmieniać swoje dotychczasowe (antropocentryczne) praktyki czy zwyczaje. Dlatego też, kreśląc etyczne propozycje, autorka „współmyśli” z koncepcjami przedstawicielek i przedstawicieli feministycznego nowego materializmu. Każde z nich – razem ze swoim teoretycznym zapleczem – staje się bohaterem kolejnego rozdziału.

Pierwszy rozdział (*Nagie życie, naga śmierć i etyczna niemożność wymazania*) to dyskusja z Rosi Braidotti nad jej etycznym projektem „stawania się niedostrzegalnym”. Drugi (*Przeskalowywanie traumy*) poświęcono rozpoznaniom Karen Barad na temat performatywnego wpływu fizyki kwantowej na naszą rzeczywistość. W trzecim (*Być ze świata*), odwołując się do Erina Manninga i Michaela Mardera, Rogowska-Stangret zastanawia się, jak inaczej – z nieantropocentrycznej perspektywy – kategoryzować dziś ludzki podmiot. W ostatnim rozdziale natomiast (*Troska jako metodologia*), pod wpływem tekstów Vinciane Despret oraz projektów Natalie Jeremijenko, autorka dostrzega nowe sposoby nawiązywania relacji ze światem.

Dużym atutem rozważań Rogowskiej-Stangret jest jej ostrożne i czujne podejście do alternatywnych wobec antropocenu teorii i praktyk. Każdą z proponowanych koncepcji autorka stawia w ogniu pytań i krytyki. Celem takiej strategii badawczej nie jest, jak sądzę, zanegowanie posthumanistycznej etyki, lecz wręcz przeciwnie – próba wypracowania bardziej aktualnych i sprawczych strategii działania. Tego typu podejście ma wiele zalet, a przede wszystkim jest uczciwe wobec czytelnika. Rogowska-Stangret niczego nie narzuca, jako badaczka nie stawia się także na

pedestale. Zachęca natomiast, by wspólnie – siedząc przy okrągłym stole z nią i przywoływanymi badaczkami i badaczami – wypracować nowe, lepsze światy. Píše wprost: „Chciałabym, żeby zawarte w tej książce eseje zainspirowały do tworzenia innych ontologii i innych etosów [...], a więc do myślenia inaczej”. W tym też dostrzegam największy akt sprawczy książki.

Bartosz Cudak

Anna Sobiecka, Anna Podstawka, *Krytyka teatralna i krytycy. Studia o krytyce drugiej połowy XIX i początku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk 2021

Anna Sobiecka i Anna Podstawka w swojej publikacji przyglądają się wybranym (według klucza autorskiego) zagadnieniom związanym z krytyką teatralną przełomu XIX i XX wieku w sposób, który uzupełnia dotychczasowe badania teatrologiczne. Autorki podzieliły monografię na trzy części. W pierwszym rozdziale omówieni zostają krytycy związani z „Przełudem Tygodniowym” (przede wszystkim Józef Kotarbiński i Michał Bałucki), którzy reprezentują publicystykę teatralną drugiej połowy XIX wieku. Dalej przedstawiona zostaje działalność krytyczno-teatralna Władysława Bukowińskiego, Jana Augusta Kisielewskiego, Tadeusza Micińskiego i Macieja Szukiewicza z przełomu wieków. Trzeci rozdział dotyczy publicystyki teatralnej Jana Kasprowicza. Autorki opublikowały w formie aneksu wybór tekstów źródłowych, do których odwoływały się w swoich analizach,